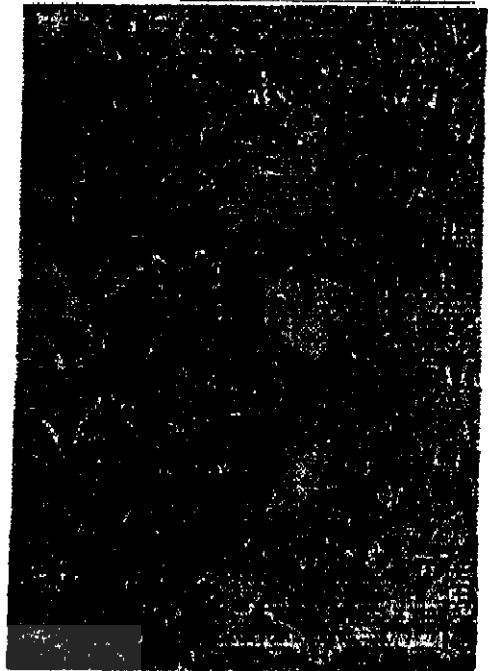

نکارنده این وقایع شادروان دکتر حسین خان کمال یکی از مشروطه خواهان مجاهد و صدیق و اهمیت این یادداشتها از آنجاست که وی واقعه هر روز از این انقلاب عظیم را با شیوه ای خلاصه و ساده و بی حشو و زائد بهمانگونه که دیده یا شنیده در تقویمی جایی بنحط ریز نوشته است . بنا بر این از لحاظ جریان پدایی روزانه اتفاقات و تاریخ صحیح وقوع آنها جای هیچگونه شك و تردد نیست و میتواند وقایع نگاران و تاریخ نویسان را سند و حجت باشد .
گوهر

سال ۱۳۲۴ قمری سال اعطای مشروطیت

(۴)

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

جمعه ۳۰ محرم ۱۳۲۵ قمری = ۲۹ اسفند ۱۲۸۵ شمسی = ۱۵ مارس

۱۹۰۷ میلادی.

رفته رفته برای اصفهان منتهی بقتل شد خانه شاهزاده را محاصره کردند آنها هم با تفنگ

زدند، گویا شصت هفتاد نفر قتل شده اند.

انقلاب کرمانشاهان -

یکشنبه ۲ صفر ۱۳۲۵ قمری = ۱ فروردین ۱۲۸۶ شمسی = ۱۷ مارس ۱۹۰۷

میلادی.

عزل ظل السلطان از حکومت اصفهان و نصب نظام السلطنه -

دوشنبه ۳ صفر ۱۳۲۵ قمری = ۲ فروردین ۱۲۸۶ شمسی = ۱۸ مارس ۱۹۰۷ میلادی.

عزل میرزا نصرالله خان از صدارت -

پنجشنبه ۶ صفر ۱۳۲۵ قمری = ۵ فروردین ۱۲۸۶ شمسی = ۲۱ مارس ۱۹۰۷ میلادی.

آمدن کابینه جدید وزراء با قبول مسئولیت و معرفی آنها بمجلس شورای ملی ترتیب کابینه وزراء عجلتاً از این قرار شد کامران میرزا نایب السلطنه وزیر جنگ - عبدالحسین میرزا فرمانفرما وزیر عدلیه - سلطانعلی خان وزیر افخم وزیر داخله - مهندس السمالک نظام الدین خان وزیر معادن - وزیر هما یون وزیر تجارت - ابوالقاسم خان ناصر الملک وزیر مالیه - میرزا محمدعلی خان علاء السلطنه وزیر خارجه - مهدی قلی خان مخبر السلطنه وزیر علوم - غلامحسین خان وزیر مخصوص حاکم طهران.

یادداشت ماه صفر المظفر ۱۳۲۵.

بعد از عزل یا استعفا میرزا نصرالله خان صدراعظم رفته رفته حرف کاشی ها که عبارتند از اقبال الدوله و وزیر مخصوص (غلامحسین خان امین خلوت) و وزیر هما یون و سایر طائفه کاشی ها پیشرفت کرده و عمل مجلس تقریباً مختل و تماماً را بزبان چاپلوسی گفتگو میکنند و دیگر کار پیشرفت نمیکند بلکه رفته رفته بعضی آثار و علائم شوم از قبیل نفاق میانۀ و کلاء و مردم با علماء و غیره و غیره ظاهر شده و اگر وضع باین منوال باشد شاید منجر به بعضی فسادها شود و تماماً را راجع بتدابیر دولتی هامیکنند که بواسطه بعضی تقلبات یار شوه و غیره تقریباً اوضاع مجلس را مختل کرده و نفاق انداخته اند.

چند روزی است که مسئله نان و گوشت مطرح شده یعنی گوشت را طوری کردند که پیدا نمیشود و گندمی را هم که بنا بود دولت و ملاکین بدهند از ادای آن تکاهل کرده و کمپانی هم از تهیه گندم از امکانه دور دست تقریباً عاجز شده لهذا دکانهای نانوائی شلوغ شده و نان بدست نیاید و نانها بسیار بد و غیراً کول است (تدابیری است که دولت جهت اغتشاش شهر میکند که مردم منزجر از مجلس و مجلسیان شوند).

دوشنبه اول ربیع الاول ۱۳۲۵ قمری = ۲۵ فروردین ۱۲۸۶ شمسی = ۱۵ آوریل ۱۹۰۷ میلادی.

بمحض ورود میرزا عباس خان (یکی از همراهان اتابک) بیاد کوبه مردم بعوض میرزا علی اصغر خان اشتباهاً چند تیر باوزدند و امین السلطان مطلع شده با احتیاط وارد باد کوبه شد بعد از آنکه خواست از کشتی وارد «انزلی» شود مردم هجوم کردند و مانع از ورود شدند بعدها از

مجلس تلگراف شد رها نمودند.

چهارشنبه سوم ربیع الاول ۱۳۲۵ قمری = ۲۷ فروردین ۱۲۸۶ شمسی =
۱۷ آوریل ۱۹۰۷ میلادی.

دولت در تهیه و تدارک اردو افتاده مشغول جمع آوری شدند عجلتاً دولت باطناً بهیچ وجه
همراهی با مجلس ندارد و متصل اسباب اغتشاش را فراهم می‌آورد چه داخل شهر چه خارج شهر.

جمعه ۱۲ ربیع الاول ۱۳۲۵ قمری = ۶ اردیبهشت ۱۲۸۶ شمسی = ۲۶ آوریل
۱۹۰۷ میلادی.

از غرائب: ورود در کمال جلال میرزا علی اصغر خان امین السلطان بطهران - قریب چند
هزار نفر از ایشان استقبال کرده بمحض ورود بشهر خدمت شاه رفته بعد از ساعتی مراجعت بخانه
خود کرد.

شنبه ۱۳ ربیع الاول ۱۳۲۵ قمری = ۷ اردیبهشت ۱۲۸۶ شمسی = ۲۷ آوریل
۱۹۰۷ میلادی.

نان طهران روز بروز منوشتر میشود عجلتاً چند دکان جوپزی باز کرده قدری بهتر شده
ملت عمده آن بواسطه این است که دولت وملاکین از ادای گندم ملزومی خود مسامحه میکنند عجلتاً
مجلس بسختی با دوازیان و کمپانی نان گفتگو میکند که باید بزودی اصلاح شود.

سه‌شنبه ۱۶ ربیع الاول ۱۳۲۵ قمری = ۱۰ اردیبهشت ۱۲۸۶ شمسی =
۳۰ آوریل ۱۹۰۷ میلادی.

از قرائن اخبار متواتر دولت یعنی خود محمدعلیشاه بیشتر از همه مخرب اساس ملک و ملت
است از آن جمله تحریک مردم است قوام در شیراز - متولی باشی در قم - حاجی آقا محسن در
عراق - نانوایان در طهران علناً بر ضد مجلس بدگوئی میکنند.

پنجشنبه ۱۸ ربیع الاول ۱۳۲۵ قمری = ۱۲ اردیبهشت ۱۲۸۶ شمسی =
۳۰ مه ۱۹۰۷ میلادی.

چون مجلس عزل وزیر داخله را از دولت خواسته بود از طرف دولت قبول شد و میرزا علی-
اصغر خان، وزیر داخله ورئیس الوزراء شد و عجلتاً ناهار تمام وزارت خانه‌ها قطع شد.

شنبه ۲۰ ربیع الاول ۱۳۲۵ قمری = ۱۴ اردیبهشت ۱۲۸۶ شمسی =
۳۱ مه ۱۹۰۷ میلادی.

امین السامان با وزراء سابق آمدند بمجلس و خود را وزیر داخله ورئیس الوزراء معرفی و
مسئولیت سابقین را نیز متقبل شد.

جمعه ۲۶ ربیع الاول ۱۳۲۵ قمری = ۲۰ اردیبهشت ۱۲۸۶ شمسی = ۱۰ ماه مه ۱۹۰۷ میلادی.

اغتشاش نان بدرجه‌ای رسیده که عنقریب منجر بمفاسد عدیده خواهد شد و از قرار معلوم تماماً تحریک دولت است برای انزجار مردم از مجلس.

دوشنبه ۲۹ ربیع الاول ۱۳۲۵ = ۲۳ اردیبهشت ۱۲۸۶ شمسی = ۱۳ ماه مه ۱۹۰۷ میلادی.

اهالی شیراز در جلوه‌خان مجلس چادر زده متحصن شدند بر ضد قوام.

پنجشنبه ۱۰ ربیع الثانی ۱۳۲۵ = ۳ خرداد ۱۲۸۶ شمسی = ۲۳ ماه مه ۱۹۰۷ میلادی.

بالتسبه نان فراوان شده است.

یکشنبه ۱۳ ربیع الثانی ۱۳۲۵ = ۶ خرداد ۱۲۸۶ شمسی = ۲۶ ماه مه ۱۹۰۷ میلادی.

بلوای اهالی طهران و بستن دکاکین و بازارها بواسطه آنکه پسر رحیم خان در تبریز هواخواهان مجلس را قبول نکرده بود و آثار بدی برای تبریز ورشت و سایر نقاط پیدا شده است.

سه‌شنبه ۱۵ ربیع الثانی ۱۳۲۵ = ۸ خرداد ۱۲۸۶ شمسی = ۲۸ ماه مه ۱۹۰۷ میلادی.

چون مردم هیجان غریبی کردند و بیم مخاطرات زیادی بود لهذا دولت رحیم خان را تبعید و پسرش را معزول کرد و دکانها باز شد تا مجازات شوند.

پنجشنبه ۱۷ ربیع الثانی ۱۳۲۵ قمری = ۱۰ خرداد ۱۲۸۶ شمسی = ۳۰ ماه مه ۱۹۰۷ میلادی.

شیخ فضل‌الله ملتفت شد که اساس مجلس ملی رفته‌رفته علماء را از احکام ناسخ و منسوخ ورشوه و غیره مانع خواهد شد بنا را بر اغتشاش گذاشته و انجمن اسلامی منعقد کرده بر ضد مجلس گفتگو میکرد ملت مطلع شده سؤالی از علماء نجف کردند و در این روز جواب آمد و در میان مخلوق منتشر کردند لهذا يك دفعه دور شیخ فضل‌الله خالی شده و مردم متفرق شدند تقریباً تمام مملکت هرج و مرج شده و اختیار ظاهراً از دست دولت بیرون رفته اگر چه اول خودش تحریک کرده ولی حال میخواهد اصلاح کند اما قوه ندارد اگر چه باز میگویند خود شاه مایل است باین اغتشاشات - سالار الدوله مشغول تهیه جنگ و غارت است از طهران و سایر نقاط قشون فرستاده شد تا بعد چه شود.

سه شنبه ۲۲ ربیع الثانی ۱۳۲۵ قمری = ۱۵ خرداد ۱۲۸۶ شمسی = ۴ ژوئن ۱۹۰۷ میلادی.

اردو جهت جلوگیری سالارالدوله حرکت دادند.

جمعه ۲۵ ربیع الثانی ۱۳۲۵ قمری = ۱۸ خرداد ۱۲۸۶ شمسی = ۷ ژوئن ۱۹۰۷ میلادی.

چون یکفرآزمحتکرین را در تبریز کشته و شقه کردند سایر ملاکین در قنصلخانه روس در تبریز متحصن شده و امنیت میخواهند.

بعد معلوم شد تحصن در قنصلخانه بی اساس بوده است.

سه شنبه ۲۹ ربیع الثانی ۱۳۲۵ قمری = ۲۲ خرداد ۱۲۸۶ شمسی = ۱۱ ژوئن ۱۹۰۷ میلادی.

چون شیخ فضل الله بجمعی پول داده بود که حرفهائی برضد دولت بگویند و در صحن مجلس هرروزه گفتگو میشد لهذا مجلس حکم کرد که تماشاچیها داخل صحن مجلس نشوند.

چهارشنبه ۳۰ ربیع الثانی ۱۳۲۵ قمری = خرداد ۱۲۸۶ شمسی = ۱۲ ژوئن ۱۹۰۷ میلادی.

چند روز است که نان فراوان شده و بسیار خوب است.

یکشنبه ۴ جمادی الاول ۱۳۲۵ قمری = ۲۷ خرداد ۱۲۸۶ شمسی = ۱۷ ژوئن ۱۹۰۷ میلادی.

تماشاچیان اجازه ورود بمجلس را گرفتند مشروط بر آنکه مرتکب بعضی اغتشاشات نشوند.

شنبه ۱۰ جمادی الاول ۱۳۲۵ قمری = ۳ تیر ماه ۱۲۸۶ شمسی = ۲۲ ژوئن ۱۹۰۷ میلادی.

جناب شیخ فضل الله ناچار از شهر خارج شدند ولی حاجی حسن آقا تبریزی و حاجی میرزا اطف الله فراراً و مخفیانه خارج شدند.

سه شنبه ۱۳ جمادی الاول ۱۳۲۵ قمری = ۶ تیر ماه ۱۲۸۶ شمسی = ۲۵ ژوئن ۱۹۰۷ میلادی.

در مسجد سیه سالار مجلس تعزیه برپا بود که هواخواهان شیخ فضل الله بنای شرارت گذاشتند نزاع شد.

چهارشنبه ۱۴ جمادی الاول ۱۳۲۵ قمری = ۷ تیر ماه ۱۲۸۶ شمسی = ۲۶ ژوئن ۱۹۰۷ میلادی.

عجالتاً شیخ فضل الله ملا محمد آملی و ملا محمد علی رستم آبادی و آقا سید احمد برادر آقا سید محمد مجتهد و شیخ جعفر و حاجی اطف الله در حضرت عبدالعظیم جمع شده با وجودیکه همه روزه سوربراه است

عده مهاجرین کم است.

یادداشت‌های مربوط به یکماهه جمادی‌الاول ۱۳۲۵ قمری.

رفته رفته فساد عقیده و اخلاق شیخ فضل‌الله مجتهد برعامه مشهود شده و از قرار تحقیقات مشهوره از حاجی آقا محسن وقوام‌الملک شیرازی و متوایب‌اشی قم و از نایب‌السلطنه و سایر مستبدین ره‌وه گرفته بنای بدگویی از مجلس را گذاشتند و انواع و اقسام حرف‌ها جهت مجلس میگفت مکرر حضوراً و غیاباً بشیخ فضل‌الله گفتند که ترك این نوع رفتار را بکند اصلاً شیخ اعتنائی نکرده عاقبت الامر در روز جمعه ۹ مردم حاضر شده جهت قلع و قمع شیخ ناچار تسلیم شد در کمال وحشت و روز دیگر فرار کردند.

از رفتار و کردار شیخ فضل‌الله در حضرت عبدالعظیم واضح شده تماماً به تحریک شاه و امناء دولت بوده و از آنجا تلگراف بسایر بلاد ایران کرده و تقریباً در تمام نقاط اختلاف انداخته و القاء شبهه کرده است و در اغلب بلاد خون‌ریزی سختی شده است و در این جا از طرف عضد‌الملک پسرانش مشغول خدمتگذاری شیخ فضل‌الله هستند و واضح و آشکارا همراه با دولت شده و گفته چرا بعضی اموال موقوفه و تیولات و غیره را برگردانده‌اند. در هر صورت عجالتاً بنای خون‌ریزی را شیخ فراهم آورده است.

سه‌شنبه ۲۷ جمادی‌الاول ۱۳۲۵ قمری = ۲۰ تیر ۱۲۸۶ شمسی = ۹ ژوئیه ۱۹۰۷ میلادی.

سالارالدوله را مغلولاً وارد طهران کرده عجالتاً در خانه امین‌السلطان اتابک اعظم توقیف است.

یادداشت مربوط به پانزده روزه اول ماه جمادی‌الثانی ۱۳۲۵ قمری.

هنوز شیخ فضل‌الله در حضرت عبدالعظیم مقیم است و اتصالاً مشغول تخریب اساس مشروطیت است ولی رفته رفته مردم از اطرافش پاشیده شده عده‌شان خیلی کم شده چون باید شب ۱۵ و ۱۶ را چراغان کرده جشن سال نو مجلس را بگیرند لهذا ورقه‌ها منتشر میکنند و مردم را ترسانده و تهدید مینمایند که میکشیم و آتش میزنیم و غیره و غیره ولی مردم بهیچوجه اعتنائی نکرده جشن گرفتند اگرچه دولت هم کمال همراهی را کرد و از آن تهدیدات بهیچوجه آثاری بروز نکرد الحمدلله.

جمعه ۱۵ جمادی‌الثانی ۱۳۲۵ = ۷ مرداد ۱۲۸۶ شمسی = ۲۶ ژوئیه ۱۹۰۷ میلادی.

دوشب جشن سال اول مجلس را در جلوخان بهارستان و داخل بهارستان گرفتند و نظیر این جشن تاکنون در ایران دیده نشده است - حتی ظل‌السلطان و علاءالدوله و امین‌السلطان و وزیر مخصوص که در اصل شجره استبدادند بهتر از همه آئین بسته جشن گرفتند.